

Asplenium viride Huds. (Groensteel)

Leon Luijten (Scheferweg 12, 9541 XB Vlagtwedde)

Asplenium viride Huds.

Asplenium viride was recorded from 3 localities in the Netherlands (1953; 1979–1982; 1983–present). The only extant locality is situated on the wall of a lock in the Province of Groningen. Since its discovery the number of plants has decreased from 14 to 2.

Inleiding

Enkele floristen van het FLORON-inventarisatieweekend in Westerwolde (mei 1995) hebben na een weekend flink inventariseren de moeite genomen om een van meest zeldzame, zo niet Nederlands zeldzaamste plant te zoeken. Er werden 2 exemplaren van *Asplenium viride* (Groensteel) gevonden op een sluismuur in Musselkanaal. Tevens werden meerdere planten van *Asplenium trichomanus* L. (Steenbreekvaren) gevonden.

Geschiedenis

Groensteel werd voor Nederland in 1953 voor het eerst verzameld te Bunde in Limburg. Aanvankelijk werd de soort niet herkend. Of de soort op deze locatie nog voorkomt is niet bekend. Een tweede vondst (1979) werd gedaan in de Noordoostpolder. Hier werd een plant gevonden in een greppel in Sitkasparreanaanplant.¹ In 1982 is deze groeiplaats verloren gegaan door erosie van de greppelwand.² De groeiplaats in Musselkanaal werd in 1983 ontdekt.³ Op een vochtige sluismuur waren 14 planten aanwezig, de planten en de locatie leken niet direct bedreigd.⁴

De soort is opgenomen in de Standaardlijst van de Nederlandse Flora⁵ omdat de planten zich in alle gevallen spontaan gevestigd lijken hebben. De soort komt ver

spread in een groot deel van Europa voor, meest in bergachtige gebieden. De dichtstbijzijnde populaties liggen in de Ardennen en er zijn diverse vindplaatsen in Westfalen.^{1 4}

Actuele situatie

Op 23 september zijn drie sluiscomplexen, de groeiplaats en twee sluizen nabij de groeiplaats van Groensteel, bezocht en geïnventariseerd op varens. De sluizen liggen in het Stadskanaal tussen de plaats Stadskanaal en Ter Apel. Op de sluiswanden van de Ter Apelersluis (coörd. 266-548) en een sluis nabij Stadskanaal (coörd. 261-553) werd geen enkele varenssoort waargenomen. Op de muren van de sluis te Musselkanaal (coörd. 263-551) was wel een rijke varensvegetatie te vinden.

Dat de populatie van Groensteel in de tachtiger jaren niet was bedreigd is schijn. Van de 14 exemplaren in 1983 resteerden in 1995 slechts 2 planten. In mei 1995 werden dezelfde exemplaren bekeken. Beide planten hadden sporen gevormd. De sporen bedekken (bij rijpheid), in tegenstelling tot de afbeelding in de Oecologische Flora⁶, bijna de gehele onderkant van de deelblaadjes. De 2 planten groeien op een noordoost georiënteerde sluismuur. Dit komt overeen met de plant uit het Kuinderbos. Deze groeide op een steile (90°) naar het noordoosten gerichte greppelwand.

Andere varens

Naast Groensteel zijn ook andere varenssoorten gevonden. *Asplenium trichomanes* (Steenbreekvaren) was de opvallendste soort. In de 'ramzone' op een naar het zuidwesten gerichte sluismuur was een rand van overblijfselen van oude bladen aanwezig. In totaal waren minstens 68 planten aanwezig. Deze soort was volgens de Atlas van de Nederlandse Flora na 1950 niet meer uit Groningen bekend.⁷

Verder was een klein exemplaar van *Asplenium scolopendrium* (Tongvaren) aanwezig. Volgens dezelfde Atlas was deze soort nog niet eerder waargenomen in Groningen. *Polypodium vulgare* (Gewone eikvaren) is algemeen aanwezig. Verder zijn enkele exemplaren *Dryopteris filix-mas* (Mannetjesvaren) gevonden.

In Tabel 1 is een overzicht van de vondsten gegeven.

Tabel 1. Het aantal individuen per soort per standplaats.

soort	expositie			
	NW	N	NO	ZW
<i>Asplenium scolopendrium</i>	–	–	1	–
<i>A. trichomanes</i>	12	1	15	>40
<i>A. viride</i>	–	–	2	–
<i>Dryopteris filix-mas</i>	–	–	3	–
<i>Polypodium vulgare</i>	1	–	>25	1

Uit de tabel blijkt dat warmte- en droogte-mijdende soorten juist op de noordoostelijk gerichte muur voorkomen. Steenbreekvaren komt ook veel voor op een zuidwestelijk gerichte muur. Muren geëxponeerd op Zuid, Zuidoost, Oost en West waren niet met varens begroeid.

Toekomst

De sluzen van Musselkanaal herbergen een gevarieerde, zelfs unieke varenflora. Naast Tongvaren komt ook de voor Noord-Nederland zeer zeldzame Rode-Lijstsoort Steenbreekvaren in een groot aantal voor. Hoogstwaarschijnlijk zijn deze sluismuren de enige voor Nederland bekende groeiplaats van Groensteel. Men dient in de toekomst, bij eventuele restauratiewerkzaamheden, rekening te houden met de groeiplaats van deze bijzondere plant. Met het eventueel verdwijnen van Groensteel op deze locatie, zal Nederland een plantensoort verliezen.

1. P. Bremer, 1981. *Polystichum lonchitis* (L.) Roth en *Asplenium viride* Huds. nieuw voor Nederland. *Gorteria* 10: 113–120.
2. P. Bremer, 1988. Veranderingen in de varenflora van het Kuinderbos in tien jaar. *D.L.N.* 89: 74–80.
3. Ontdekt door A.J. & H. Dijkstra.
4. E.J. Weeda, 1985. *Asplenium viride* Hudson. In: J. Mennema, A.J. Quené-Boterenbrood & C.L. Plate (red.), *Atlas van de Nederlandse Flora 2: 77*. Utrecht.
5. R. van der Meijden, L. van Duuren & H. Duistermaat, 1996. Standaardlijst van de Nederlandse flora 1996. Overzicht van wijzigingen sinds 1990. *Gorteria* 22: 1–5.
6. E.J. Weeda, 1985. *Nederlandse Oecologische Flora 1: 37*. Amsterdam.
7. P. Heukels, 1985. *Asplenium trichomanes* L. In: J. Mennema, A.J. Quené-Boterenbrood & C.L. Plate (red.), *Atlas van de Nederlandse Flora 2: 77*. Utrecht.